

Handläggare
Eva-Lis Brinkensten
Telefon: 08-508 09 021Till
Östermalms stadsdelsnämnd
2018-06-14

Fossilbränslefri organisation 2030

Remiss från kommunstyrelsen, dnr KS 2018/000015

Förvaltningens förslag till beslut

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Christina Klang
stadsdelsdirektörThérèse Rosén
avdelningschef

Sammanfattning

Kommunfullmäktige antog 2016 Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040 som en riktlinje till stadens Miljöprogram 2016-2019. Ett av uppdragen i denna strategi är att ta fram en handlingsplan för att staden som organisation ska vara fossilbränslefri 2030. Detta ärende utgör avrapporteringen av det uppdraget. En inventering har gjorts av stadens fossilbränsleanvändning med fokus på att identifiera stadens processer och användningsområden där fossila bränslen nyttjas. De inledande åtgärdsförslagen syftar till att ytterligare förankra målet om en fossilbränslefri organisation 2030 i stadens styrdokument och genom samverkan ge förutsättningar för att nå målet. De följande åtgärderna ger förslag på insatser för att avsluta fossilbränsleanvändningen inom respektive sektor. Majoriteten av åtgärderna är upphandlingsrelaterade där krav på förnybara bränslen måste ställas.

Förvaltningen är positiv till målet om en fossilfri organisation 2030. Det förvaltningen vill påpeka är att det är bråttom att få in krav om tankningsställen för alternativbränslen i stadsplaneringsprocessen. Kravet i remissen kommer att medföra ökade kostnader för förvaltningens verksamheter.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har remitterat förslaget till Strategi för fossilbränslefri organisation 2030 till bland annat Östermalms stadsdelsnämnd. Yttrandet ska vara stadsledningskontoret tillhanda senast 27 juli 2018.

Med stöd i stadens Miljöprogram 2016-2019 antog Stockholms kommunfullmäktige 2016 Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040. Ett delmål i strategin lyder "Staden tar fram en handlingsplan för att staden som organisation ska vara fossilbränslefri 2030". I denna remiss, Fossilbränslefri organisation 2030, identifieras stadens fossilbränsleanvändning och förslag ges på åtgärder som verksamheterna kan använda och bör beakta för att fasa ut fossilbränsleanvändningen. Även konsekvenser för olika verksamheter och bolag belyses. Ett av de främsta målen med dokumentet är att förankra det övergripande målet om fossilbränslefrihet 2030 i stadens alla verksamheter och bolag och få målet och åtgärderna inarbetade i alla stadens styrdokument.

Kommunstyrelsen önskar främst svar på följande frågor:
Vilka behov ser vi för att kunna uppnå målet om fossilbränslefrihet?
Har vi tillräckliga resurser för att hantera omställningen?
Kommer föreslagna åtgärder medföra behov av ökat stöd och i så fall vilka?
Vilka åtgärder anser vi potentiellt har störst betydelse?
Finns möjligheter för organisation att gå fortare fram?

Ärendet

Sammanfattning av rapporten

Kommunstyrelsen, servicenämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden har tillsammans utrett detta ärende. Stockholms stad som organisation beräknas stå för 10 procent av de totala utsläppen i Stockholm. Rapporten inventerar och identifierar men kvantifierar inte organisationens fossilbränsleförbrukning. Den föreslår också åtgärder för utfasning av användningen av fossila drivmedel, men det är upp till varje verksamhet att utforma de mest kostnadseffektiva insatserna för att uppnå målet.

Utredningen omfattar fastigheter, fordon och maskinpark, tjänster och varor som staden hyr, upphandlar eller köper in. De 39 000 anställdas tjänsteresor ingår men inte resor till och från arbetet. Ingår gör också den energiförbrukning som staden har för sina fastigheter, till exempel kyla och värme samt väg-, tåg-, sjöfarts-, och flygtransporter inom stadens gränser (det vill säga även Bromma flygplats) samt gasanvändning (främst i krematorier).

Byggavfall samt lustgas använd inom sjukvården ingår men avfallshanteringen av förbrukade varor ingår inte.

Inventering

Stadens fossilbränsleanvändning delas upp i användningen inom inköp av energi, transporter inom olika kategorier samt byggnation, drift och underhåll av infrastruktur och fastigheter där arbetsmaskiner ingår. Stadens nuvarande fossilbränsleanvändning är störst inom uppvärmning och användningen av arbetsmaskiner.

Åtgärder

Inventeringen som gjorts visar att staden kommit långt vad gäller direkta energiinköp, till exempel el och uppvärmning till sina fastigheter och lokaler. Främst bör åtgärderna därför riktas mot att fasa ut användningen av fossila bränslen i de upphandlingar staden gör av produkter och tjänster.

1. Förankring och styrning

Målet om fossilbränslefri organisation 2030 är ambitiöst och behöver vara väl förankrat i organisationen och relevanta styrdokument, för att skapa ett brett engagemang och en delaktighet i organisationen. Målet bör arbetas in i kommande budgetar och miljöprogram.

2. Kommunikation och uppföljning

Såväl målet som framsteg i arbetet behöver kommuniceras brett i organisationen för att öka kännedomen, sprida verktyg, inspirera och påskynda arbetet. Arbetet bör följas upp kontinuerligt för att identifiera kvarvarande verksamheter och processer som använder fossila drivmedel och vid behov revidera åtgärdsförslagen.

3. Strategisk samverkan

Stadens förutsättningar att nå målet stärks om fler aktörer sätter upp liknande mål och samarbetar för att nå dem. Klimatpakten, ett samarbete mellan Stockholms stad och företag och organisationer som vill minska sin klimatpåverkan, är ett exempel. Nätverket har över 200 medlemmar i dag. I Klimatpakten PLUS vill medlemmarna nå fossilfrihet. Det finns också statliga initiativ, som Fossilfritt Sverige, och uppdragsspecifika samarbeten som Trafikverket genomfört. Staden ska verka för gynnsamma nationella styrmedel och att lagstiftning och regelverk stödjer fossilfri organisation.

4. Upphandlingsstöd

Upphandlingsverktyget är centralt för att stadens ska bli fossilbränslefri. Staden behöver ha hög kompetens i sin kravställning och gott stöd i upphandlingsprocesser. Kunskapsspridning, utbildning och kompetensprogram för kravställare kan med fördel användas.

I upphandlingar kan staden tillämpa incitamentsklausuler som i korthet innebär att bonus kan tilldelas leverantörer som utför arbete med lägre fossilbränsleanvändning än vad som avtalats.

5. Fossilbränslefri el

För att säkerställa att staden fortsätter köpa grön el bör arbetet med att centralisera elinköp fortsätta. Elförbrukning som uppkommer vid inköp av entreprenader bör synliggöras genom separat redovisning.

6. Fossilbränslefri uppvärmning

Stadens verksamheter är till största delen anslutna till fjärrvärmenätet. Arbetet med att fasa ut oljepannor har kommit långt, men vissa kan behöva fortsätta användas för spetsvärme. Den tekniska livslängden kommer att uppnås på de flesta anläggningar innan 2030 och därigenom sker en automatisk utfasning. Staden kommer dock även efter 2030 att äga ett antal fastigheter som värms med olja, innan byggnaderna rivs eller ombildas för nya ändamål.

Det kan också hända att staden förvärvar oljeuppvärmda fastigheter efter 2030. Dessa kommer att bli en restpost. Dock ska finnas en rutin att om staden ska äga fastigheten längre än tre år ska fossilbränslefri olja användas för uppvärmning. Fjärrvärme produceras med inslag av fossila bränslen, till exempel bränns plast av fossilt material. Staden ska aktivt arbeta för att fossil plast ska fasas ut ur fjärrvärmeproduktionen.

7. Fossilbränslefri gasanvändning

Staden har begränsad användning av stadsgas, främst i stadens krematorier. Vid inköp bör det ske en övergång till biogas.

8. Fossilbränslefri fordonsflotta

Staden har till stor del ställt om den egna fordonsflottan till miljöbilar och har sedan länge ett mål om att 100 procent av egna och leasade bilar ska vara miljöbilar. Dock äger staden 30 specialfordon som samtliga drivs med diesel. Fordonen i stadens fordonspark kommer att hinna bytas ut flera gånger innan 2030. Det sker en snabb teknikutveckling på området och staden ska verka för att infrastruktur för miljöbilar, miljöbränslen och dess tankningsstationer ska ges tillräcklig yta i stadsplaneringen, med

hänsyn tagen till framtida förändrade säkerhetsaspekter. I alla avtal som sträcker sig över 2030 ska det skrivas ett datum när fossila bränslen ej längre är tillåtna.

9. Fossilbränslefria transporttjänster

Staden ska trappa upp kraven på fossilbränslefrihet i de inköp av transporter som staden genomför. Kraven bör kommuniceras tidigt till tjänsteleverantörerna eftersom fordonens omsättningstid är uppemot 10 år.

10. Fossilbränslefria varutransporter

Staden ska ställa krav på de transporter av varor som upphandlas och levereras till stadens verksamheter. Om transporten är en mycket liten del av den totala leveransen minskar möjligheten till långtgående krav på transportdelen. Staden bör samordna upphandlingskraven och utveckla samlastningscentraler i staden.

11. Fossilbränslefria arbetsmaskiner och entreprenader

Stadens nyttjande av arbetsmaskiner inom olika entreprenader utgör en betydande del av stadens klimatpåverkan. Utbudet av arbetsmaskiner som kan drivas med andra drivmedel än fossila är väldigt litet och saknas i vissa fall helt varför stadens möjligheter att nå fossilfrihet är helt beroende av teknikutveckling.

Staden kan, tillsammans med andra stora aktörer, driva på utvecklingen genom kravställning samt innovations- och incitamentsavtal men dessa insatser kan komma att medföra merkostnader, till exempel i samband med investeringar för att möjliggöra utfasning av arbetsmaskiner som bara drivs med fossila drivmedel. Fossildrivna arbetsfordon medför också buller och har negativ inverkan på den lokala luftkvaliteten vilket också skulle minska med en utfasning av dessa maskiner. Staden vill, för att underlätta upphandlingar av arbetsfordon och entreprenader, inrätta ett register för arbetsfordon, likt det register som finns för bilar.

12. Fossilbränslefria tjänsteresor

Staden har ett decentraliserat system för riktlinjer kring tjänsteresor. Dessa beslutas av respektive nämnd och styrelse och hur miljömålen hanteras i dessa riktlinjer skiljer sig därför åt. En stadsövergripande riktlinje kan ge stöd för verksamheterna och även utgöra underlag för upphandlingar av tjänsteresor. Stadens anställda kan i dag använda egna fordon i tjänsten. Ett sista-datum för användandet av egna fossildrivna egna fordon bör sättas, och kommuniceras med god framförhållning till alla anställda.

I strikt mening omfattas endast flygresor från Bromma, men det är önskvärt att även andra flygplatser omfattas av resepolicyen. Eftersom utvecklingen av fossilfritt flygbränsle är långsam så har staden möjlighet att i stället klimatkompensera för de flygresor som genomförs.

Rapportens slutsatser

Staden har kommit långt i sitt arbete med att fasa ut fossila drivmedel. En stor aktör som Stockholm bör gå före och vara en inspiration för andra, både privata och offentliga aktörer. Utredningens förslag till åtgärder ger staden goda förutsättningar att bli fossilbränslefritt senast 2030. Staden är dock till viss del beroende av omvärlden och den tekniska utvecklingen, främst vad gäller drivmedel till arbetsmaskiner och flyg, men där kan staden också hjälpa till att driva på genom att skapa efterfrågan och ställa tydliga krav. Digitaliseringen skulle kunna hjälpa till att minska transportbehovet, men efterfrågan på transporter har inte minskat hittills trots den utveckling som redan skett, så det är svårt att sja om framtiden. Staden behöver ha en aktiv omvärldsbevakning i den frågan.

Rapporten har inte gjort någon ekonomisk kalkyl av de kostnader som de föreslagna åtgärderna kan medföra för stadens verksamheter och bolag.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av parkmiljöavdelningen norra innerstaden.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Östermalms stadsdelsförvaltning är positiv till målet om en fossilfri organisation. Förvaltningen anser att dessa områden med fördel kan utvecklas mer:

- *Kommunikation och uppföljning* – Det är viktigt att staden på ett tydligt sätt informerar samtliga verksamheter om målet fossilbränslefri organisation. Ett bra exempel på en lyckad informationssatsning är miljöförvaltningens arbete med kemikaliesmart förskola som fått stor genomkraft bland stadens förskolor. Det är också viktigt att de mål och indikatorer som tas fram är mätbara och tydligt utformade så att alla gör på samma sätt och att målen är uppföljningsbara. Det finns idag indikatorer som tolkas olika på olika förvaltningar och bolag.
- *Strategisk samverkan* - samarbetet över stadsdelsgränserna och bolagen kan alltid bli bättre. Tillsammans med samlad kompetens kan vi åstadkomma så mycket mer istället för att var och en ska uppfinna hjulet på egen hand.

- *Upphandlingsstöd*– för att staden ska bli en fossilbränslefri organisation ska det inte finnas något annat alternativ än ett fossilbränslefritt alternativ. Kompetensen och resurserna bör öka hos upphandlarna för att nå upp till detta. Det ska vara lätt att göra rätt för stadens verksamheter.

Förvaltningen vill påtala att det för arbetsfordon, såsom kranlastbilar och hjullastare, i dagsläget inte finns några fordon på marknaden som drivs av annan energi än fossila. Vad gäller gräsklippare och lövblåsare finns det ett visst utbud av eldrivna modeller men att använda dessa kommer att medföra ökade kostnader. Dels är deras tekniska livslängd kortare, dels har de en kortare drifttid per laddning. Effektiviteten kommer därmed också att sjunka.

De åtgärder som potentiellt har störst betydelse är el och uppvärmning samt kompetent upphandlingsstöd som kan ställa rätt krav i våra upphandlingar. De flesta upphandlingar med störst påverkan är ramavtalsupphandlingar. Viktig fråga för bolag som MICASA och SISAB då vi hyr många fastigheter av dem. Många små leverantörer kan potentiellt komma att ha svårt att erbjuda dessa alternativ. Ett exempel är när förvaltningen hyr lokaler av bostadsrättsföreningar, till exempel för förskoleverksamhet.

En viktig fråga som nämns är att tankningsstationer ska ges tillräcklig yta i stadsplaneringen, även för förändrade säkerhetsaspekter. Detta är något som måste implementeras omgående i de planer som påbörjas och antas nu, eftersom tar lång tid från det att ett planarbete startar tills att husen och byggnaderna står på plats. När staden väl har byggts är det både mycket svårt och kostsamt att göra denna typ av ingrepp i stadsbilden. Denna fråga är således extra brådskande om den ska hinna implementeras i stadens struktur till 2030.

Ett förslag är att erbjuda alla stadens anställda möjlighet att köpa individuella subventionerade lånecykelkort för att uppmuntra till grönare tjänsteresor, inte minst med tanke på att möjligheten att använda egen bil i tjänsten kommer att reduceras.

Bilaga

Fossilbränslefri organisation 2030